

Länsstyrelserna i Gävleborgs och Dalarnas län

Nr 2 – 2019 Årgång 18

Landsbygdsnytt

Hästar på naturbete
Gynna pollinerarna
Ny djurskyddslag
Kurser, rådgivning och fältvandringar

Ny djurskyddslag sedan den 1 april

En ny djurskyddslag trädde i kraft i Sverige den 1 april 2019. Det är en 30 år gammal lag och förordning som nu moderniseras och anpassas till dagens villkor och djurhållning. Den nya lagen ska förbättra Sveriges höga nivå av djurvälstånd samtidigt som den värna om djurhållarna och deras möjligheter att växa och starta nya verksamheter.

I djurskyddslagen tydliggörs att djur ska ha en möjlighet att utföra sådana beteenden som de är starkt motiverade att göra och som är viktiga för deras välmående, liksom att beteendestörningar ska förebyggas.

Den nya lagen innebär vidare ökade kompetenskrav för den som håller djur, vilket innebär att länsstyrelsen kan ställa

Foto: Märta Ohlsson

utbildningskrav på djurägare som inte har tillräcklig kunskap om det djurslag de äger. Lagen innebär även ett starkt skydd för djur som tävlar, med ett förbud mot att djur tränas eller används vid tävling eller prov på sådant sätt att de utsätts för lidande.

Den nya lagens bestämmelser förtydligar även förbudet mot att överge tam-

djur, då exempelvis katter fortfarande överges av sina ägare när de inte längre kan ha dem kvar. Det införs dock inte något krav på märkning och registrering av katter i samband med den nya lagen.

I samband med den nya djurskyddslagen ändras också offentlighets- och sekretesslagen så att vård-, hemtjänst och socialtjänst kan anmäla djurskyddsproblem hos privatpersoner.

Med den nya lagen följer också en ny förordning och nya myndighetsföreskrifter om hur olika djurslag ska hållas.

Gävleborg: Sara Sundin, sara.sundin@lansstyrelsen.se
Dalarna: Jenny Bransell, jenny.t.bransell@lansstyrelsen.se

Foto: Camilla Zilio

Rättelse

I artikeln om små vattenkraftverk i förra numret, i slutet av första stycket, blev det fel uppgift om elproduktion i de småskaliga vattenkraftverken. Rätt uppgift är att elproduktionen i de småskaliga vattenkraftverken i Gävleborgs län är 100 miljoner kilowattimmar vilket motsvarar årsförbrukningen vid 5000 eluppvärmda villor (den uppgiften var korrekt i artikeln).

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Länsstyrelsen
Gävleborg

Redaktion:

Berit Löfgren, Jenny Larsson, Kristin Larsson, Håkan Mowitz, Jenny Bransell, Märta Ohlsson, Simon Viklund, Anna Olofsson, Joakim Hellgren, Anna Wemming

Ansvarig utgivare: Mats Hindström

Layout: Dolling Tahko | **Tryck:** Lenanders grafiska AB **Upplaga:** 5 000 ex

Adressändringar och prenumerationer:

Gisela Kayal 010-225 02 48, gisela.kayal@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Vildsvin

Vildsvinet var en av de tidiga invandrarna till Sverige efter istiden, men har i modern tid bara förekommit i vilt tillstånd i Sverige under de senaste årtiondena. Vildsvinen har ökat, och ökar fortfarande, kraftigt i antal.

I Gävleborgs län finns i dag en etablerad vildsvinsstam i framför allt södra Gästrikland. Sporadiska observationer av vildsvin görs dock i nästan hela länet. I Dalarnas län förekommer vildsvinen främst i sydöstra länsdelen, men även i Dalarna förekommer vildsvin sporadiskt i nästan hela länet.

Som en följd av att vildsvinens antal och utbredning i Sverige ökat kraftigt de senaste årtiondena har också skadorna

på bland annat lantbruksgrödor och trädgårdar ökat, liksom antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade. Även om det finns tillräckligt med föda i skog och mark har många jordbruksgrödor stor attraktionskraft på vildsvin, och vildsvin ger på många håll upphov till stora skador för jordbruket.

JAKT EFTER VILDSVIN I SVERIGE

Jakttiden på vildsvin sträcker sig från den 16 april till den 15 februari (årsunge får jagas året runt). Den enda restriktionen är att kulingförande sugga är fredad. Utöver detta får även jakträttsinnehavare bedriva skydds jakt efter vildsvin under hela året på bland annat mark med jordbruksgrödor. De vanligaste jaktformerna för vildsvin är smygjakt, vaktjakt och jakt med hund. I Sverige fälldes det under 2017 enligt viltdata.se 114 831 vildsvin. Av dessa fälldes 886 vildsvin i Dalarna och 34 vildsvin i Gävleborg.

NYA BESTÄMMELSER FÖR VILDSVINSJAKT

Sedan den 15 maj 2019 gäller nya bestämmelser rörande vildsvinsjakt. De nya bestämmelserna innebär att elektronisk bildförstärkare, elektronisk bildomvandlare, värmekamera eller rörlig belysning i nära anslutning till jaktvapnet får användas vid jakt efter vildsvin. Syftet med de nya bestämmelserna är att underlätta jakten efter de generellt nattaktiva djuren, och på sikt minska de problem som vildsvin orsakar.

AFRIKANSK SVINPEST

Afrikansk svinpest är en allvarlig virus sjukdom som drabbar tamgrisar och vildsvin. Sjukdomen har ännu inte nått Sverige men förekommer sedan 2014 i ett flertal andra länder i EU. För att upptäcka och förhindra smitta i Sverige finns det ett par saker att tänka på. Bland annat ska upphittade självdöda vildsvin rapporteras till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) via www.rapporteravilt.se. Smittspridning kan ske via direktkontakt mellan djur, eller genom indirekt överföring via till exempel personer, transportbilar, redskap med mera. Den som jagar utomlands i smittade länder och den som tar emot jaktgäster från dessa länder behöver därför tänka på att kläder och utrustning måste rengöras inför inresa i Sverige.

RADIOAKTIVT CESIUM I VILDSVIN

Radioaktivt cesium hamnade i marker och vatten i delar av Sverige efter nedfallet från kärnkraftsolyckan i Tjernoby 1986. Vildsvinen får i sig cesium-137 med födan och vildsvinsköttet kan därför innehålla förhöjda halter av cesium-137 om köttet kommer från jakt i de områden som drabbades av det radioaktiva nedfallet. Det gäller framför allt områden i Västmanlands, Uppsala och Gävleborgs län. Innehållet av cesium-137 i vildsvinskött varierar bland djur skjutna inom samma område. För att ta reda på cesiumhalten i köttet måste därför varje skjutet vildsvin analyseras.

Simon Viklund, Gävleborg
010-225 14 65
Simon.viklund@lansstyrelsen.se

Micaela Johansson, Dalarna
010-225 04 67
micaela.johansson@lansstyrelsen.se

Vildsvin

Hästen – en underskattad resurs för våra naturbetesmarker!

Naturbetesmarker är värdefulla för oss alla. De är betydelsefulla för den biologiska mångfalden, för friluftsliv och rekreation, för kulturmiljön, de är vackra och de är klimatsmarta. Dessutom producerar de foder som kan skördas direkt av djur, utan att vi har gödslat, jordbearbetat eller sått.

Strukturumvandlingen inom dagens lantbruk har tyvärr lett till att våra naturbetesmarker har minskat med 90 % de senaste 100 åren, och minskningen fortsätter. Vi behöver därför hitta fler och nya möjligheter för att hålla dessa betesmarker öppna och betade. Det finns idag cirka 360 000 hästar i Sverige (SCB, 2010), en fantastisk resurs för våra naturbetesmarker.

NATURBETESMARKER – EN UNDERSKATTAD RESURS FÖR VÅR HÄSTHÅLLNING

Hästen är ursprungligen ett stäpp-

djur och en utpräglad gräsätare. Det naturliga för den är att ströva över stora områden och beta på magra marker. Stereotypier, till exempel vävning och krubbitning, kan utvecklas om hästen inte får möjlighet att utföra sitt naturliga beteende, exempelvis om den hindras att utföra sitt naturliga ätbeteende. Eftersom stereotypier inte förekommer i det vilda så bör man ju eftersträva att hästarna hållas på ett så naturligt sätt som möjligt för att undvika detta.

Hästar trivs på de flesta marker men allra bäst på stora kuperade marker med mat, vatten, sol, vind och skugga. En mosaik av kullar, skogsdungar och små gamla åkermarkstegar är idealiskt som

Om du tar emot eller mot ersättning lånar ut 4 eller fler hästar på sommarbete behövs tillstånd enligt 6 kap. 4 § djurskyddslagen (2018:1192)

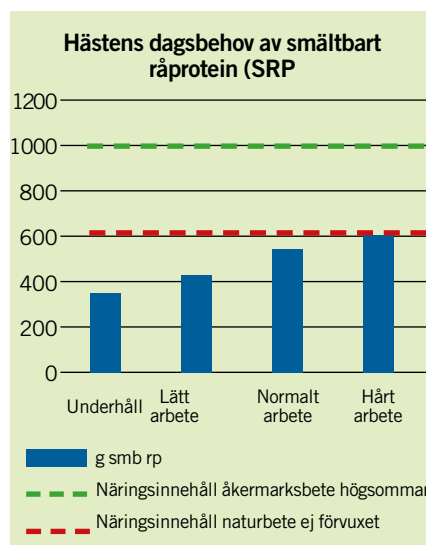
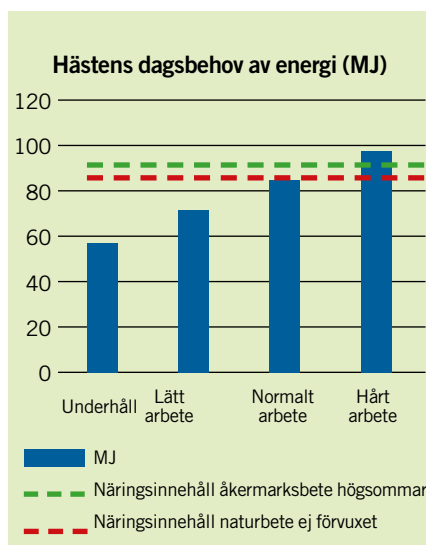
svåröfödda raserna. Men för olika typer av kallblodshästar, ponnyer, feta hästar och hästar som inte utför så hårt arbete passar naturbetesmarker utmärkt. Idag ser vi ju ett ökat problem med feta hästar. För att minska riskerna med att de får sjukdomar som fång, som har ökat kraftigt under senare år, så skulle ju dessa typer av hästar med fördel kunna släppas på stora magra natur- eller skogsbeten.

Om vi hittar fungerande arbetsformer skulle hästarna allt mer vara en resurs för våra naturbetesmarker. Förutom att markerna hålls öppna kan hästens välbefinnande öka och hästhållningens ekonomi förbättras.

HUR MÅNGA HÄSTAR RÄCKER BETET TILL?

För en högavkastande naturbetesmark kan man räkna med att ett hektar i början av säsongen räcker till cirka tre normalstora hästar. Är det magrare marker räcker ett hektar bete till hälften så många. Senare på säsongen behöver man ju också minska antalet hästar på betet då tillväxten av gräset minskar. Det är också viktigt att hästarna får tillräckligt med utrymme att röra sig på, för att förhindra att de trampar sönder markerna. Att sambeta eller växelbeta med andra djurslag är ett mycket bra sätt att utnyttja betet bättre. De olika djuren betar av varandras rator så avbetningen blir bättre. De får då också i sig av varandras parasiter och oskadliggör dessa. På det sättet förebyggs infektion av inälvs-mask. Genom minskad onödig användning av avmaskningsmedel kan vi hejda problemet med resistent parasiter.

hästbete. Men olika hästar har olika näringsbehov och det är inte alla hästar som klarar av att täcka sitt näringsbehov på naturbetesmarker, till exempel digivande ston, föl och unghästar av de mer

Blå staplar visar dagsbehovet av näring för en vuxen häst (500 kg) vid olika hårt arbete. Grön linje (åkerbete) och röd linje (naturbete) visar näringsinnehåll i 40 kg gräs (8 kg torrsbstans, ts). 40 kg motsvara ungefär vad hästen betar under en dag.

STÄNGSEL

Tänk på att det är förbjudet att använda taggtråd som stängsel till hästar. I den nya djurskyddslagen som gäller från 1 mars 2019 finns inget undantag. Det är alltså inte längre tillåtet att ha ett taggtrådsstängsel med ett elstängsel innanför till hästar.

Petra Forsmark
petra.forsmark@lansstyrelsen.se

Betesförmedling och nya nätverk

Tack vare ett nytt nationellt EU-projekt kan nu markägare och djurhållare lättare hitta varandra. Betesförmedlingar finns nu hos nästan alla länsstyrelser.

Det finns många fördomar om att ha hästar på betesmarker. Markägaren till exempel, är rädd att hästarna ska trampa sönder markerna och orsaka gnagskador på träden. Det gäller att man har tillräckligt stora arealer för att undvika detta. Hästarna är stäppdjur och deras naturliga beteende är att röra sig över stora ytor. Dom har ett antal kilometer i benen som ska gås varje dag, oavsett storlek på hagen. Hästägarna å sin sida är rädd för skador, och vill kunna rida och sköta hästen, vilket blir svårare om betesmarken ligger mer avskild. Här gäller det att matcha rätt markägare till rätt hästägare för att få ett bra och fungerande samarbete.

Förra året inleddes en nationell satsning för att få större arealer betesmarker och slätterängar hävdade, eftersom de har så stora natur- och kulturvärden. Projektet pågår fram till 2020 och ska framför allt titta på nya och alternativa skötselmetoder och skapa olika typer av nätverk. Varje län jobbar på olika sätt och har gjort egna prioriteringar efter

sina förutsättningar. En projektsamordnare finns på länsstyrelsen i alla län.

Torkan under förra sommaren gjorde det tydligt att hjälp att hitta nya fodermarker behövs, då många lantbrukare stod inför foderbrist. I både Dalarna och Gävleborg har vi därför, som en del i detta projekt, startat en betesförmedling. Förmedlingen finns på länsstyrelsens

styrelsens hemsida om du har betesmarker som behöver skötas eller betande djur som behöver betesmarker. Skulle du råka ut för en tillfällig foderbrist eller har överskott av foder går det också att anmäla på betesförmedlingen. Länsstyrelsen förmedlar en kontakt, det är mark- och djurägarna som får komma överens. Vi kan heller inte lova att du

Foto: Emma E. (Mostphotos)

hemsida. Betesförmedlingen är till för att hjälpa djurhållare och markägare att hitta varandra. Vi hoppas att detta bidrar till att djurägare med behov av marker och foder får tillgång till det, men också att färre marker växer igen. Förmedlingen gäller alla betande djurslag, alltså även nöt, får och getter.

HAR DU IDÉER?

Kanske blir du inspirerad av artikeln intill, om hästar på naturbetesmarker? Sök på "betesförmedling" på din läns-

får någon träff.

Har du tankar kring hur ni i er by eller förening skulle vilja återskapa ett öppet odlingslandskap eller starta en grupp för att jobba med detta. Hör i så fall av dig till din länsstyrelse så kan vi hjälpa er.

Gävleborg: Johan Färlin
010-225 14 83
johan.farlin@lansstyrelsen.se

Dalarna: Märta Ohlsson
010-225 02 58
Marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Foto: Emma E. (Mostphotos)

Öka skörden – gynna honungsbin och vilda pollinerare

God pollinering är viktig för oljeväxter, åkerböna och klöverfrö liksom för stor och god skörd av frukt och bär. Att bisamhällen är viktiga för pollineringen vet de flesta, men de vilda pollinerarnas betydelse är kanske inte lika känd.

Humlorna är den viktigaste gruppen av vilda pollinerare, men solitärbin, fjärilar och blomflugor bidrar också till pollinering. Ju fler pollinerande arter desto stabilare pollinering och mindre sårbarhet.

Blomsterremsa med bl.a. ringblomma och koriander anlagd för att gynna humlor, bin och andra nyttodjur.

av vind och av insekter och kombinerar öppna blommor med nektarproduktion, som raps och rybs.

Förlust och fragmentering av livsmiljöer har stor betydelse för minskningen av pollinerare. Den kraftiga minskningen av ängs- och betesmarker de senaste hundra åren, igenväxning av odlingslandskapet och en intensifierad odling med färre småbiotoper i slättbygderna bidrar till förlusterna.

SOLITÄRBIN

Solitärbin är små, vilda bin. En del är vara 4-5 mm stora, andra liknar honungsbin eller små humlor. De bildar inga samhällen utan varje hona bygger ett eget bo och samlar pollen till sina larver. Honan besöker ett stort antal blommor för att samla nektar och pollen till sina larver och nektar till egen föda. Detta gör solitärbin till viktiga pollinerare både i naturen och i frukt- och bärödlingar. Många arter av vilda bin minskar och en tredjedel av de svenska solitärbinarterna är rödlistade.

GYNNA HUMLOR OCH SOLITÄRBIN

För många odlade grödor är solitärbin och humlor mer effektiva pollinerare än honungsbin. Det kan därför vara lönsamt att genomföra åtgärder som ökar antalet humlor och vilda bin. Du kan med relativt enkla åtgärder öka antalet humlor och andra pollinerare på gårdsnivå genom att se till att det blommar rikligare och att det finns tillgång på blommor under hela växtsäsongen samt tillgång till bra miljöer för boplatser.

• Spara och plantera sälgar, främst hanindivider som ger pollen

Sälgen och andra videarter är mycket viktiga för humlorna. De blommar tidigt på våren då de parade drottningarna vaknar ur vintervilan. Innan samhällsstarten måste drottningen äta mycket pollen för att äggläggningen ska komma igång. Ju fler drottningar som kan starta samhällen tidigt desto fler arbetare kommer det att bli som kan pollinera grödorna under sommaren.

Foto: Kristina Homman

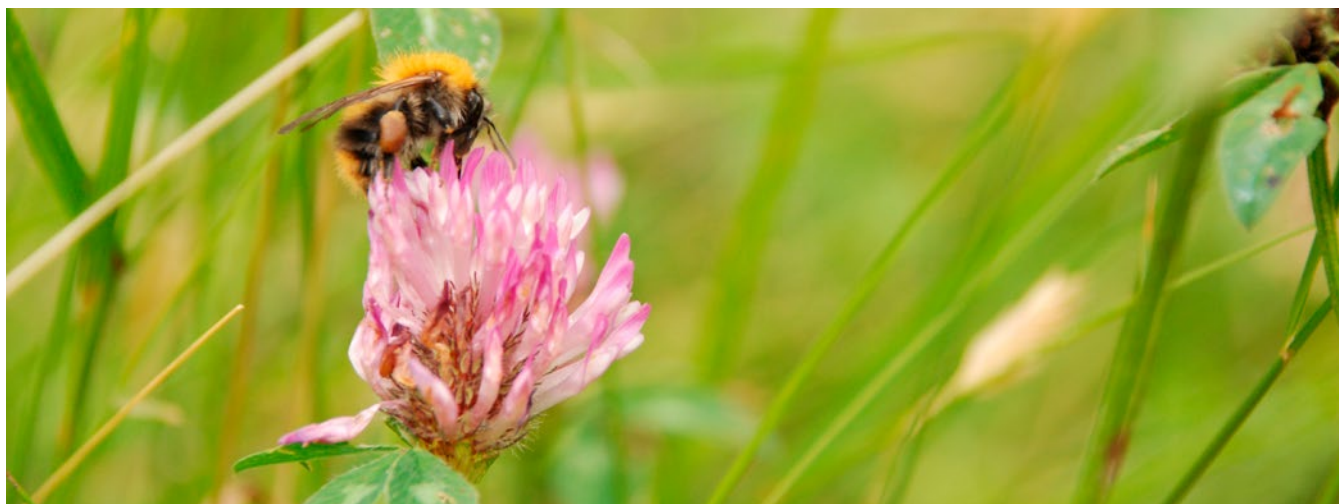

Foto: Jens Montelius Risberg

Åkerhumla (arbetare) på rödklöver. Pollen som humlan samlat syns tydligt på bakbenen. Åkerhumlan är en långtungad art som är bättre på att pollinera rödklöver och åkerböna än korttungade humlor och honungsbin.

• **Planera skördar och växtföljd för kontinuerlig tillgång på blommor**

Humlorna behöver tillgång på blommor under hela säsongen. Det innebär att det ska finnas tillgång till pollen- och nektarväxter från det att humledrottningen vaknar till att de nya drottningarna ätit sig starka och gått i ide på sensommaren. För att få bästa pollineringen ska humlesamhällena vara som störst då grödan blommar. Då måste det finnas goda pollen- och nektarresurser även före grödans blomning. Blomkontinuitet och mycket blommor i landskapet är också viktigt för att minska konkurrensen från tambin.

• **Odling gärna ettåriga blommor i remsor eller kantzoner så att de täcker upp så mycket av säsongen** som möjligt då inte huvudgrödan blommar. Exempel på fröblandningar som gynnar humlor finns i Jordbruksverkets broschyrer (se under "Läs mer").

• **Lämna sprutfria kantzoner.**

• **Du kan sköta småbiotoper och obrukad mark så att de blommar mer.** Åkerholmar och renar med mycket blommor kan gärna slås eller betas efter blomningen så att inte gammalt gräs kväver blommorna. Om det råder brist på småbiotoper kan du lämna obrukade hörn och remsor längs diken och vägar eller anlägga en skalbagsås, en upphöjd jordvall mitt i fältet, för att ge humlor och marklevande bin fler boplatser. I skogs- och mellanbygder är skogsbrynen viktiga. Ett bryn med variation av buskar och öppen mark innan skogen tar vid är mycket bättre

för humlor än ett skarpt bryn där skogen tar vid direkt i kanten av den odlade marken.

• **Trädgårdar med blommor, bärbuskar och fruktträd samt skogsområden med blåbär och lingon är också värdefulla för humlorna.**

KÖPTA HUMLESAMHÄLLEN RISKERAR SPRIDA SJUKDOMAR

I växthusodling där tomat odlas är det vanligt att köpa humlesamhällen för pollinering. Köpta humlebon bör eldas upp efter användningen i växthus. Humlesamhällen bör inte användas för pollinering på friland eftersom det innebär risk för sjukdomsspridning. Andra skäl att inte använda dem utomhus är risk för påverkan på vilda humlor och den sårbarhet det innebär att bara förlita sig på en strategi för pollinering. Istället är det bättre att gynna vilda humlor kombinerat med bisamhällen.

HONUNGSBIN

Bin är starkt väderberoende. Vid gynnsamt väder är det få pollinerare som kan mäta sig med honungsbin på grund av dess stora antal. Kyla under blomningen kan dock ha allvarliga konsekvenser främst för klöverfrö som är helt beroende av insektpollinering. Placera därför gärna bisamhället i morgonsol och ge det lä för vinden med till exempel halmbalar så förlängs arbetsdagen. Ställ det i fältet eller så nära fältet som möjligt. Det finns risk för att vilda pollinatörer konkurreras ut om många bisamhällen sätts ut i ett blomfattigt landskap. Vid vattenbrist använder bina mycket energi till att leta efter vatten istället för att pollinera. Ställ en hink med vatten nära

kupan om avståndet till vatten är mer än 300 meter. Lägg träbitar eller liknande i hinken för att undvika att bin drunknar.

För att göra det svårare för bisjukdomar att sprida sig inom landet finns det regler för hur man sköter och flyttar bin. Lagstiftningen innebär i korthet att du behöver anmäla att du har bisamhällen, var de finns och när du vill flytta dem. Tillsynen utförs av bitillsynsmän som utses av länsstyrelserna.

LÄS MER

Läs mer om humlor och andra pollinerare i Jordbruksverkets informationsserie Gynna nyttodjuret, och i appen Nyttodjur. Broschyrerna finns på Jordbruksverkets webbutik på www.jordbruksverket.se.

Hos Jordbruksverket finns även information om vilka regler som gäller för biodling. Du hittar den genom att skriva biodling i sökrutan längst upp till höger på deras webbplats. I webbutiken finns broschyrerna "Bli biodlare – utveckla ditt företag" och "Starta eko-biodling" att ladda ner eller beställa.

Märta Ohlsson,
marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

Nya bestämmelser om sanktionsavgifter i foder- och livsmedelskedjan

Från den 1 januari 2019 gäller nya bestämmelser om sanktionsavgifter i livsmedelslagen (2006:804) och lag (2006:805) om foder.

Det innebär att en sanktionsavgift ska tas ut i vissa särskilda fall. Det är länsstyrelsen som beslutar om sanktionsavgift när det gäller primärproduktion av livsmedel och foder.

Foto: Kristina Homman

Foto: Maria Ohlsson

Vad gäller för livsmedelsproduktion?

De nya reglerna om sanktionsavgift gäller i följande fall:

- Att som primärproducent inte registrera sin anläggning hos länsstyrelsen innan verksamheten påbörjas. Registrering kan göras via e-tjänst på länsstyrelsens hemsida.
- Vid bristande journalföring av användning av växtskyddsmedel och biocider till produkter som går till livsmedel.
- Vid brister i dokumentation vid leverans av små mängder honung, ägg, råmjölk och opastöriserad mjölk. Det är reglerat i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVFS 2005:20) om livsmedelshygien vad som ska dokumenteras.
- En honungsproducent ska löpande dokumentera det totala antalet skördade kupor, den totala produktionsmängden, den mängd produkter som har levererats direkt till konsumenter och datum för leveransen.
- Producenter av hönsägg ska löpande dokumentera antalet fjäderfän som hålls för äggproduktion, den totala mängden producerade ägg, samt mängden ägg som har levererats direkt till konsumenter och datum för leveransen.
- Mjolkproducenter ska löpande dokumentera den totala mängden råmjölk som levereras direkt till konsument eller detaljhandelsanläggningar samt

datum och mängd för opastöriserad mjölk som levereras direkt till konsument.

Du kan läsa mer på Livsmedelsverkets hemsida.

Vad gäller för foder?

Alla som producerar foder till eller utfodrar livsmedelsproducerande djur måste vara registrerade som foderföretagare. Om man startar en verksamhet utan att registrera sig ska sanktionsavgift tas ut. Registrering ska göras till Jordbruksverket och det finns e-tjänst och blankett på Jordbruksverkets hemsida.

Även när det gäller foder omfattas journalföring av växtskyddsmedel och bekämpningsmedel av de nya bestämmelserna om sanktionsavgift.

Du kan läsa mer på Jordbruksverkets hemsida.

Vilka belopp är aktuella?

Den sanktionsavgift som ska tas ut är bestämd till 1 % av årsomsättningen, dock med vissa minimi- och maximivärer som är olika för olika förseelser. Om man inte ändrar juridisk person vid övertagande av livsmedels- eller foderföretag är sanktionsavgiften 0,5 % av årsomsättningen.

Gävleborg
 Kristin Larsson, 010-225 14 42, kristin.larsson@lansstyrelsen.se
 Dalarna
 Linda Lundmark, 010-225 04 10, linda.lundmark@lansstyrelsen.se
 Joakim Önnemar, 010-225 04 21, joakim.onnemar@lansstyrelsen.se

Foto: Per Levenskog

Aktuellt om jordbrukarstöd

Nedan finner du vad som är möjligt att ändra i din SAM ansökan och när du senast behöver göra det! Om du vet att du behöver ändra din ansökan ska du ändå göra det så snart som möjligt.

Om länsstyrelsen hittar fel i din ansökan vid handläggningen eller om de meddelat dig att din gård ska kontrolleras, begränsas det du har möjlighet att ändra. Det betyder att sista dag att ändra ansökan kan vara tidigare än den 15 juni.

TILL OCH MED DEN 15 JUNI KAN DU ÄNDRA DET HÄR I DIN SAM-ANSÖKAN:

- lägga till, ändra och ta bort block och skiften
- ändra grödkod
- ta emot stödrätter från någon annan genom e-tjänsten för stödrättsöverföring på Mina sidor på Jordbruksverkets hemsida. Detta under förutsättning att du hade minst 4 hektar mark och stödrätter för minst 4 hektar den 11 april
- ändra eller ange fler produktionsplatsnummer för nötkreatursstöd, kompensationsstöd, ersättningen för ekologisk produktion och ersättningen för omställning till ekologisk produktion.

EFTER DEN 15 JUNI KAN DU ÄNDRA DET HÄR I DIN SAM-ANSÖKAN:

- minska arealen och ta bort block och skiften

- dra tillbaka hela eller delar av din ansökan om åtagande
  - dra tillbaka hela eller delar av din ansökan om utbetalning i ett eller flera stöd
- Dessa sena ändringar går att göra fram tills länsstyrelsen fattat beslut i ärendena. Observera att möjligheterna att ändra efter 15 juni kan begränsas om en kontroll har aviserats.

Alla ändringar, utom överföringen av stödrätter, gör du i SAM Internet.

Hur hanteras avvikelse som beror på torkan 2018 under nuvarande stödår?

Jordbruksverket och länsstyrelserna är medvetna om att effekterna av den svåra torkan och värmen 2018 kommer att kvarstå för vissa lantbrukare under 2019 i form av foderbrist, ströbrist, överbeläggning med mera. De signaler vi tagit emot tyder däremot på att den akuta situationen som rådde under sommaren 2018 har passerat. Om du som djurhållare ändå bedömer att du inte klarar djurskyddskraven inom tvårvillkoren på grund av vädret 2018 så ska du skriftligen anmäla situationen som force majeure till din länsstyrelse. Det generella undantaget från att själv anmäla sådana förhållanden, som gällde under 2018, är borttaget. Har du frågor om detta är du som vanligt välkommen att kontakta din länsstyrelse.

Utbetalningar jordbrukarstöd

Länsstyrelserna arbetar vidare med utbetalningar från tidigare stödår. Just nu prioriteras dock handläggning av 2019 års SAM ansökningar. Dels för att förbereda årets kontroller och dels för att få klart så mycket som möjligt av årets delutbetalningar. Den utbetalningsplan som gäller nu säger att delutbetalningar för kompensationsstöd, vissa miljöersättningar samt de ekologiska produktionsformerna kommer att göras med 75% av ansökt belopp i oktober. Planen är vidare att slututbetalningar för dessa stöd kommer att göras i december med undantag för ärenden som varit uttagna för kontroll där handläggning inför slututbetalning kan ta längre tid. Utbetalning av direktstöd är planerat att ske med början i december och då som slututbetalning, det vill säga hela beloppet på en gång. Utbetalning av miljöersättningarna fäbodbete, restaurering av betesmark och slätteräng samt skötsel av våtmark kommer också att ske genom en slututbetalning med början i december.

Gävleborg: Pernilla Månsson, pernilla.mansson@lansstyrelsen.se, 010-225 14 44

Dalarna: Ann-Marie Fagerberg, annmarie.fagerberg@lansstyrelsen.se, 010-225 02 38

Foto: Henrik Hansson

Fler kurser i sommar och höst

FÖLJANDE KURSER ÄR PÅ GÅNG I GÄVLEBORGS LÄN

Fältvandring tema Växtskydd

Hälsingland, 11 juni Kilafors, 13 juni Delsbo

Flora fältvandring

Svedbovallen, Harsa/Järvsö, 25 juni

Effektiv nötköttsproduktion på naturbetesmark – två tillfällen

Storvik, augusti – datum ej bestämt

Bollnäs, augusti – datum ej bestämt

Markpackning, mullhalt och bördighet.

Bollnäs - 17 oktober

Anpassa djurhållning till ett förändrat klimat

Bollnäs, 23 Oktober

Tre dagars kursserie om Dikoproduktion – grundkurs

Järvsö: 2 oktober, 6 november, 4 december

Borlänge: 16 oktober, 13 november, 11 december

Håll utskick på länsstyrelsens hemsida

Annonsering och anmälan till kurser kommer att ske via länsstyrelsen hemsida där du även kan läsa mer om respektive kurs.

www.lansstyrelsen.se/gavleborg under Kommande händelser.

FÖLJANDE KURSER ÄR PÅ GÅNG I DALARNAS LÄN

Tre dagars kursserie om Dikoproduktion – grundkurs

Borlänge: 16 oktober, 13 november, 11 december

OBS! Annonsering och anmälan till denna kurs via Länsstyrelsen i Gävleborgs webbplats – se ovan!

Kurs om källor, småvatten och mindre våtmarker, restaurering och skötsel

Början av september

Kurs i läggning av pärttak, att spika pärttak på äldre lantbruksbyggnader

Gammelstan i Norrboda, september

Kurs i restaurering av ängslador, plats och datum ej klart

Kurs i restaurering av stenmurar, plats och datum ej klart

Annonsering och anmälan till dessa kurser kommer att ske via länsstyrelsen i Dalarnas läns hemsida. Där du även kan läsa mer om respektive kurs. www.lansstyrelsen.se/dalarna under Kommande händelser.

Kostnadsfri betesrådgivning

Vill du restaurera en slåtteräng eller betesmark eller lära dig mer om dina hävdgynnade värden? Länsstyrelsen erbjuder kostnadsfri rådgivning till dig som går i restaureringstankar eller som vill lära dig hur skötseln kan bli bättre.

Gävleborg: Anders Johansson, 010-225 14 46
anders.s.johansson@lansstyrelsen.se

Johan Färlin, 010-225 14 83
johan.farlin@lansstyrelsen.se

Dalarna: Märta Ohlsson 010-225 02 58
marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

greppa näringen

Kursdag potatis IPM/Greppa Näringen i samarbete med Dalarnas potatisodlarsförening

Uppdatera dig om det senaste inom potatisodling och träffa kollegor. Visning av intressanta maskiner och ny teknik. Föredrag om åtgärder mot skadegörare och ogräs. Målgrupp är både konventionella och ekologiska potatisodlare

Tid: Tisdagen den 13 augusti kl 9 – ca 17

Plats: Willmans potatis, Dala Järna i fält och på gården.

Kursinnehåll:

- Föredrag om mekanisk ogräsbekämpning, kvävestyrning, användning av drönare och bladmögel.
- Visning av redskap och odlingsdemo i fält med mekanisk bekämpning.
- Demonstration av Grimme upptagare
- Visning av lådtvätt och optisk sorterare

Medverkande; Kristian Willman, Willmans potatis, Potatiskonsult Åsa Rölin, Dag Hallén Värmskogs Mark & Sjökartor, Representanter från Grimme Scandinavia.

Aktiviteten genomförs tillsammans med Dalarnas potatisodlarsförening.

Kontakta gärna Åsa Rölin (0790-745424) eller Martin Henriksson (010-2250244) för mer information.

Anmälan via kalendern på www.lansstyrelsen.se/dalarna

Kurs i gårdsgårdstängning

Länsstyrelsen i Gävleborg erbjuder under sommaren en kurs i att uppföra en gårdsgård.

Plats och tid: Krype fåbod, N Söderhamn, 10–11 augusti 2019, tidpunkt meddelas vid anmälan

Ledare är Stefan Olander

Stefan har mångårig vana av att binda gårdsgårdar och har hållit ett flertal kurser i ämnet. Han har kunskaper hur "hälsingsk" gårdsgård ska se ut. Deltagarna får lära sig att beräkna hur mycket virke som går åt, hur man förbereder virket, att spätta ned stölar, lägga i slanorna samt att lära sig binda.

Anmälan och frågor:

Senast 28 juli till Annika Rudolfsson, 0761-85 11 91, "först till kvarn" gäller

Lieslätterkurs

Länsstyrelsen i Gävleborg erbjuder grundkurs i lieslätter under sommaren.

Plats och tid

Delsbo Hembygdsgrd 23-24 juli 2019, kl 9-15.30. Första dagen grundläggande kurs som passar såväl erfarna som nybörjare.

Andra dagen är fortsättningskurs för de som varit med dagen innan eller föregående år.

Ledare är Kjell Gustafsson, känd som "liemannen"

Kjell har mångårig vana av att hålla kurser kring bl.a. lieslätter över hela vårt land.

Deltagarna lär sig såväl slipning som slåtterteknik samt mycket historia kring liarna och dess användning. Ta gärna med egen lie om du har, men köp inget nytt innan kursen. Kjell har med sig olika liar och orv man kan prova. Kursen vänder sig till såväl nybörjare som till de mest erfarna – alla kan lära sig nya saker inom ämnet!

Ta med lunch och fika samt tåliga kläder och rejäla skor.

Max ca 20 deltagare, "först till kvarn"

Anmälan och frågor: Helst genom SMS till Kjell Gustafsson, 070-586 11 65. Han ringer sedan tillbaka

Prova på att slå med lie

Söndagen den 30 juni kl 10-15 har Hökvikens koloniförening i Falun Öppen koloniträdgård.

En av aktiviteterna under dagen är att prova på att slå med knacklie under handledning av Staffan Lundaahl. Ingen föransmälan.

Vägbeskrivning: Från Lugnetleden sväng in på vägen mot Enviken. Kör ca 50 m och sväng vänster ner på Hökviksvägen, en grusväg som leder ner till koloniområdet.

Samarr. med Hökvikens koloniförening och Studieförbundet. Kontaktperson: Mats Bergström 070-604 98 97.

Lieslätter med knacklie

Falun 29 juni

Kursledare: Staffan Lundaahl med stor erfarenhet av att slå med knacklie och att hålla kurser. Du får lära dig vässning av lien med knackning, jordläggning, slätterteknik, ängens flora OBS speciellt lieblad behövs – Ta med ditt eget om du redan har. Kan även köpas av kursledaren.

Kontakta kursledaren Staffan Lundaahl med sms till 070-267 72 92 för info.

Max 8 deltagare.

Anmälan senast 19 juni www.lansstyrelsen.se/dalarna

Kurs i hässjning av ängshö

Fredagen den 2 augusti kl 10.00- ca 17.00
Plats Risåsa fåbodrar, Dala-Floda

Under dagen får du lära dig hur man hässjar ängshö så att hässjan klarar både regn och bläst och ger ett hö av god kvalitet. Alla momenten, räfsning, framkörning och hässjning ingår.

Ledare: Odens Olle Eriksson

Anmälan senast 24 juli www.lansstyrelsen.se/dalarna

Information: Märta Ohlsson, marta.ohlsson@lansstyrelsen.se, 010-225 02 58

Lieslätter och slipning av lien Foskvallen, Särna 29 juli

Slipning, jordläggning, slätterteknik, ängens flora

Kursledare: Kjell Gustafsson, känd som "liemannen"

Kjell har mångårig vana av att hålla kurser i bl.a. lieslätter. Du får lära dig såväl slipning som slätterteknik samt mycket historia kring liarna och dess användning. Ta gärna med egen lie om du har, men köp inget nytt innan kursen. Kjell har med sig olika liar och orv man kan prova. Kursen vänder sig till såväl nybörjare som erfarna.

5 - 20 deltagare

OBS! Anmälan senast 3 juli www.lansstyrelsen.se/dalarna

Information: Märta Ohlsson, marta.ohlsson@lansstyrelsen.se, 010-225 02 58

Lieslipning och knackning

Är din lie slö? Har du svårt att få den riktigt vass på egen hand? Eller behöver du hjälp att jordlägga den så att eggen får rätt vinkel mot gräset? Utan en riktigt vass lie är det svårt att slå.

Ta chansen att få gratis rådgivning med praktiska handledning för att lära dig slipa eller knacka din lie (beroende på vilken typ av lie du har). Rådgivningen bekostas av landsbygdsprogrammet och är kostnadsfri för dig som deltar.

Lieslipning

Odens Olle Eriksson i Dala-Floda. Kontakta Olle för att boka en tid som passar er båda! 070-597 82 42 eller [odens.olle@gmail.com](mailto:olle@gmail.com)

Knacklie

Använder du knacklie och behöver hjälp att få till eggen ordentligt så kan du få hjälp av Staffan Lundahl, antingen i bostaden i Lesjöfors (Värmlands län) eller i hans smedja i Fredriksberg, Dalarna. Kontakta Staffan 070-267 72 92 för att boka en tid som passar er båda!

Information:

Märta Ohlsson,
010-225 02 58,
marta.ohlsson@lansstyrelsen.se

greppa näringen

Kostnadsfri gårdsrådgivning

Länsstyrelserna i Gävleborg och Dalarna kan erbjuda kostnadsfri rådgivning inom Greppa Näringen. Den gårdsbaserade rådgivningen är själva hjärtat i Greppa Näringen och är bra för både gårdens ekonomi och miljön. Du kan till exempel få hjälp med en växtnäringsbalans, kanske har du funderingar kring markpackning, dränering, eller grovfoderodling, behöver hjälp med byggplanering eller kontroll av dina foderstater? All information hittar du på www.greppa.nu

Målgruppen är främst ni som har minst 50 ha åkermark och/eller minst 25 djurenheter.

Intresserade kan kontakta rådgivningsföretagen direkt eller er länsstyrelse.

Du hittar aktuella rådgivningsföretag i ditt län på Greppa Näringens hemsida: www.greppa.nu.

Gå in under fliken Våra tjänster och Rådgivning klicka därefter Hitta Rådgivningsföretag och välj ditt län.

Du kan alltid ringa din länsstyrelse för frågor och funderingar om Greppa Näringen

Gävleborg:

Karin Ellgardt Fredlund, 010-225 14 24, karin.ellgardtfredlund@lansstyrelsen.se

Dalarna:

Martin Henriksson, 010-225 02 44, martin.henriksson@lansstyrelsen.se

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Rådgivning inom ekologisk produktion

Går du i tankarna att lägga om till ekologisk produktion så erbjuds omlägnings- eller uppstartsradgivning. Du förbinder dig inte till att lägga om till ekologisk produktion genom rådgivningen utan det är en möjlighet att belysa gårdens förutsättningar för ekologisk produktion.

Om du är etablerad ekologisk producent eller under omläggning kan du även få hjälp att lösa specifika problem i din ekologiska produktion antingen via telefon eller vid ett gårdsbesök.

Rådgivningen är kostnadsfri och finansieras av EU genom landsbygdsprogrammet

För rådgivning inom

Växtodling, mjölk och nötkött kontakta **Agricoach**, Jan-Olov Emilson, 018-12 10 10, joe@agricoach.se

Nötkött och får/get kontakta HS konsult, Olof Olsson, 0767-78 40 38, olof.olsson@hushallningssallskapet.se

Fjäderfä, i Gävleborg även **får/get** kontakta Åsa Odelros, 0291-610 41, asa@odelros.se

Grönsaker och bär kontakta Kristina Homman, Länsstyrelsen Dalarna eller Karin Ellgardt Fredlund, Länsstyrelsen Gävleborg, se nedan.

Kontaktpersoner för rådgivning inom ekologisk produktion

Gävleborg: Karin Ellgardt Fredlund, 010-225 14 24, karin.ellgardtfredlund@lansstyrelsen.se
Dalarna: Kristina Homman, 010-225 02 45, kristina.homman@lansstyrelsen.se

Välkommen till kursen "Maxa ditt bete i ekologisk nötköttsproduktion"!

Kursen består av två dagar den första är en fältträff i slutet av augusti hos Sunnanheds Fjällkor, Sunnanhed Landsvägen 142, Furudal som sedan följs upp av en kursdag på sal den 7 november kl. 9.00-15.30 i Rättvik

Kursen kommer bland annat att ge kunskap om:

- Olika typer av betesmarker (avkastning, näringsinnehåll m.m.)
- Anläggning av bete och underhåll/skötsel av bete
- Rätt djur på rätt bete, djurtäthet och rotation
- Vanliga parasiter och sjukdomar under betesperioden

- Praktiska detaljer som tillsyn, vatten, salt och mineraler under betesperioden

Medverkar gör Frida Hedin, betesstrategi-rådgivare, Hushållningssällskapet.

Kursen är kostnadsfri men fika och lunch på träffen i november kommer att serveras till självkostnadspris.

Anmälan görs senast 19 augusti till www.lansstyrelsen.se/dalarna Var vänlig respektera sista anmälningdag. Minsta antal deltagare för att kursen ska genomföras är 10 personer.

Om du har frågor kontakta gärna Frida Hedin, naturvårdsrådgivare 018-56 04 32 / 0727-419 414 / frida.hedin@hushallningssallskapet.se eller Martin Henriksson 010-225 02 44 martin.henriksson@lansstyrelsen.se

Vattendragsvandring med Hushållningssällskapet

Pålsbenningsån och Nävden
5 juni klockan 18.00 – 21.00

Vi tittar på vad som händer med växtnäring i Pålsbenningsån och sjön Nävden. Finns det platser där jorden eroderar ut i ån? Kan man göra något för att minska näringsbelastningen på sjön? Finns det åtgärder som kan vara bra för natur och miljö och samtidigt förbättrar förutsättningarna för ett produktivt jordbruk? Vandringen finansieras genom Greppa Näringen och projektet: Ett rikt odlingslandskap.

Line Strand är rådgivare på Hushållningssällskapet och är kunnig inom produk-

tions- och miljöfrågor. Sören Eriksson är naturvårdsrådgivare och specialist på våtmarker. Edward Wirgén, Länsstyrelsen och Peter Klintberg, kommunekolog i Avesta deltar.

Samling hos Bengt Söderström, Garphyttan 7, kl 18.00

Vi vänder oss framförallt till lantbrukare och markägare inom Pålsbenningsåns och Grytnäsåns avrinningsområde.

Frågor: Edward Wirgén, länsstyrelsen, 010-2250270, Ingen föränmälan krävs. Tag med fika.

ERFA-grupp ekologisk växtodling

Lantbrukare i Dalarna med intresse för ekologisk odling är välkomna till tre erfarenhets-träffar (ERFA) med olika teman. Erfarenhetsträffar (ERFA) är ett forum för att utbyta erfarenheter och inspireras av varandra.

Fältträff 1 med tema ekologisk spannmålsodling. Tid och plats: 17 juni kl. 13:00 – 16:00 hos hos Christer Sandberg på Hovgårdens lantbruk, Borlänge På träffen diskuteras

- Sortval
- Gödsling och växtnäring
- Ogrässtrategi & mekanisk ogräsbekämpning

Fältträff 2 med tema ekologisk odling av grovfoder. Tid och plats: september 2019 hos ett lantbruk i området Borlänge-Säter-Hedemora

Förslag på vad som kan diskuteras

- Vallfröblandningar
- Gödsling och växtnäring
- Jordbearbetning
- Markpackning

Kursdag på sal med tema ekologiska växtföljder. Tid och plats: november 2019 i Borlänge

Förslag på dagens innehåll

- Ekologiska växtföljder & växtodlingsplanering
- Markkartering & precisionsodling
- Växtnäringsbalans
- Ekonomi

Medverkar gör Linnea Bäckman, Växtodlingsrådgivare, Hushållningssällskapet och Alexia von Ehrenheim, Växtodlingsrådgivare, Hushållningssällskapet

Kursen är kostnadsfri men fika och lunch på kursdagen i november kommer att serveras till självkostnadspris.

Anmälan till ERFA-gruppen görs senast 10 juni till www.lansstyrelsen.se/dalarna

Var vänlig respektera sista anmälningdag. Minsta antal deltagare för att kursen ska genomföras är 10 personer.

Om du har frågor kontakta gärna Alexia von Ehrenheim, 021-17 77 26 alexia.von.ehrenheim@hushallningsallsakpet.se eller Martin Henriksson 010-225 02 44 martin.henriksson@lansstyrelsen.se

Hushållningssällskapet

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden